TÓTH IMRE

A vörös vércse (Falco tinnunculus) állományának felmérése és védelme Békés-megyében 1989-1993.

Megyénkben 1989-ben alakult egy ragadozómadár-védelmi munkacsoport, amely azóta is működik. A vörös vércse védelmét részben a megye alföldi jellegéből adódóan kezdettől fogva elsődlegesnek tekintettük.

Először kijelöltünk három un. mintaterületet, melyeken állományfelmérést és egyéb megfigyeléseket végeztünk. A felméréseket havi 1-2 alkalommal - április, május, június és július hónapokban - végeztük a következő módszerrel:

a./ a régi és új szarka-, dolmányos varjúfészkek felderítése; fafaj, magasság stb.. meghatározása; a fészkek térképen való megjelölése;

b./ revírt tartó és fészket foglaló vörös vércsék felderítése;

c./ költési időben e párok figyelemmel kísérése;

d./ a költések sikerességének, a fiókák számának meghatározása, esetleg gyűrűzés.

Az egyik mintaterületen kísérleti jelleggel műfészkeket helyeztünk ki.

A terület leírása

Név	Nagyság
Gyula, Péli legelő	1500 ha
Méhkerék, Sápi legelő	1200 ha
Sarkad, Meggyespuszta	1200 ha

A terület művelési ágak szerinti megoszlása

Művelési ágak	Péli legelő	Sápi legelő	Meggyespuszta
szántó	797 ha	934 ha	500 ha
gyep	700 ha	250 ha	687 ha
erdő	3 ha	10 ha	8 ha
kivett	-	6 ha	5 ha
összesen:	1500 ha	1200 ha	1200 ha

Mindhárom terület legelői szikes talajúak, legeltetéssel (szarvasmarha, juh, liba) és kaszálással hasznosítják őket. "Igazi" erdő egyik területen sincs, csak kisebb erdőfoltok, erdősávok vannak. Fő fafaj az akác. Emellett előfordul szürkenyár, nemesnyár, magyar kőris és keskenylevelű ezüstfa. Néha mindenre kiterjedő (költések sikeressége, fiókák száma, táplálkozás stb.) felmérést végeztünk időnktől függően, máskor csak a költőpárokat tartottuk számon.

Az állomány alakulása a mintaterületeken a vizsgállt időszakban
(Zárójelben a sikeresen költő párok száma)

Év	Péli legelő	Sápi legelő	Meggyes-puszta	Összesen
1989.	8 /7/	17 /14/	15	40
1990.	14 /9/	12 /11/	12	38
1991.	11	2	5 /4/	18
1992.	15	8 /4/	7 /4/	30
1993.	24 /19/	15	20 /11/	59
Összesen	72	54	59	185

Kirepült fiatalok száma a sikeresen költő pároknál

				fióka/fészek gyűrűzve
1989.	Péli legelő	7 fészekből	33 fiatal	4,71
1990.	Péli legelő	5 fészekből	21 fiatal	4,2
1990.	Sápi legelő	7 fészekből	32 fiatal	4,57
1991.	Meggyespuszta	4 fészekből	13 fiatal	3,25
1992.	Sápi legelő	4 fészekből	14 fiatal	3.5
1993.	Sápi legelő	5 fészekből	23 fiatal	4,6

Megjegyzés: Nem minden sikeresen költő párnál állapítottuk meg a kirepült fiatalok számát. Ok: időhiány, nagy időeltolódás a kirepüléseknél, sokszor túl vékony, gyenge fa.

Megállapítható, hogy költés szempontjából kirívóan rossz volt az 1991-es év. Ennek fő oka a kedvezőtlen tavaszi időjárás, a több éve tartó rágcsálóinvázió megszűnése. A legtöbb költőpárt 1993-ban regisztráltuk. Igaz, hogy a rágcsáló populáció nem volt olyan nagy, mint az 1989-es, 1990-es években, de nagy volt a rovarbőség és az időjárás is rendkívül kedvező volt.

A 4 év alapján a legtöbb költés a Péli legelőn volt. Ennek fő oka azon kívül, hogy a terület némiképp nagyobb, mint a másik kettő, az, hogy ez a legháborítatlanabb az országhatár közvetlen közeléseg miatt, valamint a legkevésbé rosszul itt végzik a dúvadgyérítést.

Megfigyelések, tapasztalatok

- A vércsék előszeretettel foglalják el az új szarkafészkeket, kiverve abból a tulajdonosokat.

- Néhány kivételtől eltekintve a min. 5 m magasan elhelyezkedő fészket foglalják el.

- A költések elég szétszórtak időben. Míg egyik fészekben kirepülés előtti fiókák találhatók, addig a másikban tojások nagy éppen kikelt fiatalok vannak. Ennek oka két tényezőtől függ:

1. időjárás - heves korai záporok, szélviharok;
2. szakszerűtlen dúvadgyérítés.

- Táplálkozás során zömmel apró rágcsálókat, elsősorban mezei pockokat fogyasztanak. Több fészekben találtunk felhalmozott készleteket. (Többet hordanak a "szülők", mint amit a fiókák igényelnek.) Másodsorban, különböző nagy méretű rovarokat (sáskák, szöcskék stb.) fogyasztanak. Táplálékukat aratásig a legelőkről és kaszálókról, aratás után zömmel a tarlókról szerzik be.

- Költési idő után a családok néhány hétig együtt maradnak.

- Néhányszor megfigyeltük, hogy a felnőtt madarak mezei pocokkal csalogatják le a fészkükről a röpképes, de röpülni nem akaró fiatalokat. (Repülés és zsákmányolás mozzanatainak elsajátítása.)

- Táplálék konkurencia. Számításba jöhető fajok: kék vércse, vetési varjú. Gyakorlatban: megfigyelésünk szerint e fajok nem konkurálnak a vörös vércsével. Ezt a következtetésünket abból vontuk le, hogy mindhárom területen kb. azonos számú vércsepár költ, holott a Sápi legelőn több mint 1000 pár vetési varjú és 150 pár kék vércse is él.

- Előszeretettel foglalják el a műfészkeket.

- Az olyan területet, hol szinte 100 %-osan sikerült a dúvadgyérítés a vércsék kevésbé kedvelik (kihalt táj).

Következtetések

Stabil vércsepopuláció kialakulásához 4 fő tényező szükséges:

1. Megfelelő élő- és táplálkozóhely; azaz gyepterület (esetleg lucerna), amely a táplálékállatok meglétét biztosítja.

2. Stabil szarkapopuláció, mint fészkelési lehetőség.

3. Megfelelő klimatikus tényezők, amelyek mind a megtelepedésre, mind a szaporulatra hatással vannak.

4. Zavartalanság. Itt elsősorban a dúvadgyérítés említendő meg.

Megoldási javaslatok

1. Élőhelyvédelem. A meglévő gyepterületek védelme, hiszen a privatizáció során egyre több gyepet törnek fel, pedig azok legtöbbször rossz adottságúak.

2.Zavaró tényezők visszaszorítása.

a./ a szakszerűtlen dúvadgyérítés megakadályozása

b./ a vadászok szemléletmódjának megváltoztatása

c./ a mérgezéses és a fegyveres dúvadgyérítést korlátozni kell.

3. Lehetőség szerint műfészkek kihelyezése, még akkor is, ha ezzel nem érhetünk el olyan eredményt, mint a természetes fészkekkel. (Csak akkor van értelme, ha az első két pont nem valósítható meg.)

A fent említett 3 mintaterületen kívül a megye más pontjain is végeztünk részleges állományfelmérést. Ezek egybevetése alapján a megyei költőállomány a következőképpen alakult (becslés):

Év	
1989.	700-800 pár
1990.	600-700 pár
1991.	200-250 pár
1992.	350-450 pár
1993.	700-800 pár

Mindenképpen többet kell tenni azért, hogy ez a madár továbbra is gyakori legyen hazánkban. Reméljük, hogy a privatizáció nem hat majd kedvezőtlenül az állományra és a jövő kisgazdái rájönnek, hogy a vörös vércse csak hasznot hajt számukra és nem viseltetnek olyan utálattal iránt, mint elődeik. (Jelenleg csak eltűnő és nem újratelepített fasorokat, mezővédő-erdősávokat látok. Végül, de nem utolsó sorban köszönöm az adatszolgáltatást Czirle Csabának, Forgách Balázsnak, Lengyel Sándornak.